

KONKURENCESCHOPNOST PRODUKTŮ EKOLOGICKÉHO ZEMĚDĚLSTVÍ NA TRHU

COMPETITIVENESS OF THE ECOLOGICAL AGRICULTURE PRODUCTS IN THE MARKET

Kateřina Kovářová – Zdeněk Ledvinka – Miroslav Samek

Anotace:

Zájem o produkty ekologického zemědělství v poslední době roste, stejně jako počet podniků, které se k tomuto systému hospodaření hlásí. V současné době takto hospodaří již 836 subjektů na téměř 264 tisících hektarech. Ekologické zemědělství zatím dosahuje nižších výnosů, ale vyrovnává tyto nízké výnosy i nízkými náklady na hnojiva a celosvětovým trendem, který upřednostňuje ekologické zemědělství a zdravou výživu, tak důležitou pro budoucnost lidstva.

Klíčová slova:

ekologické zemědělství, biopotravina, kvalita, certifikace

Summary:

The interest in products of ecological agriculture has recently been growing, as well as the number of enterprises that acknowledge this system of farming. Currently, 836 entities using almost 264 thousand hectares are farming in this way. Ecological agriculture reaches lower incomes in the meantime but counterbalances this aspect by lower costs for fertilizers and global trend which prefers ecological agriculture and healthy food such important for the humanity future.

Key words:

ecological agriculture, bio-foodstuffs, quality, certification

ÚVOD

Ekologické zemědělství respektuje přirozené schopnosti rostlin, zvířat i krajiny s cílem dosáhnout optimálního stavu zemědělství i z hlediska životního prostředí a omezuje spotřebu chemických syntetických hnojiv, pesticidů a léků. V České republice jsou podmínky pro hospodaření v tomto systému, upraveny zákonem č. 242/2000 Sb. o ekologickém zemědělství. Produktem ekologického zemědělství jsou biopotraviny. Zárukou kvality produktů ekologického zemědělství je kontrolovaný způsob jejich produkce, pěstování plodin a chovu hospodářských zvířat. Kontrolu a osvědčování ekologického zemědělství v České republice provádí KEZ o. p. s (DOUBRAVSKÁ, 2004).

Ekologické zemědělství představuje vhodnou alternativu k zemědělství konvenčnímu, využívajícímu tradičních technických a technologických postupů. Je charakteristické hospodařením s pozitivním dopadem ke všem složkám životního prostředí, to znamená k půdě, vodě, ovzduší, ekosystémům, a tím také zvířatům a rostlinám. Ekologické zemědělství produkuje vysoce hodnotné kvalitní potraviny, neboť výrazně omezuje využití látek syntetického původu, především hnojiv, chemických ochranných prostředků, veterinárních léčiv a podobně (MOUDRÝ, 2001). K velkému rozvoji ekologického zemědělství v České republice došlo v roce 1998 při zavedení dotace na částečné vyrovnání

ztrát, které tento způsob hospodaření přináší. Farmáři dostávají 3 520 korun na hektar orné půdy, 1 100 korun na hektar travního porostu, 12 235 korun na hektar trvalých kultur a 11 050 korun na hektar zeleniny a bylin na orné půdě. Agrární politika unie se do budoucna zaměří na podporu ekologického zemědělství ještě více než teď, protože Česká republika má přes polovinu území v méně příznivých oblastech, do nichž se hodí právě ekologické hospodaření (ANONYM, 2002).

CÍL

Konkurenceschopnost produktů ekologického zemědělství byla sledována z hlediska nákladů a výnosů u vybraných plodin, a to u pšenice ozimé, pšenice špaldy a ječmene sladovnického.

METODIKA

K zjištění nákladovosti a výnosnosti produktů v rostlinné výrobě u vybraných plodin – pšenice ozimé, pšenice špaldy a ječmene sladovnického bylo použito informací o nákladovosti a výnosnosti z dotazníku od 47 sledovaných podniků. Nákladovost a výnosnost vybraných ekologických plodin byla srovnávána s nákladovostí a výnosností těchto plodin pěstovaných v systému konvenčního zemědělství. Údaje z konvenčního zemědělství byly získány z Výzkumného ústavu zemědělské ekonomiky v Praze. V případě pšenice špaldy byly srovnávány výsledky s konvenčně pěstovanou pšenicí ozimou získané z Výzkumného ústavu zemědělské ekonomiky v Praze z toho důvodu, že u konvenčně hospodařících podniků nejsou údaje pro pšenici špaldu uváděny. V dotazníku, který byl východiskem pro zjištění základních informací o vybraných ekologických podnicích, byly formulovány i dotazy, které byly směřovány ke zjištění názorů respondentů na různé problémy souvisejících s ekologickým podnikáním. Názory byly shrnuty do následujících okruhů:

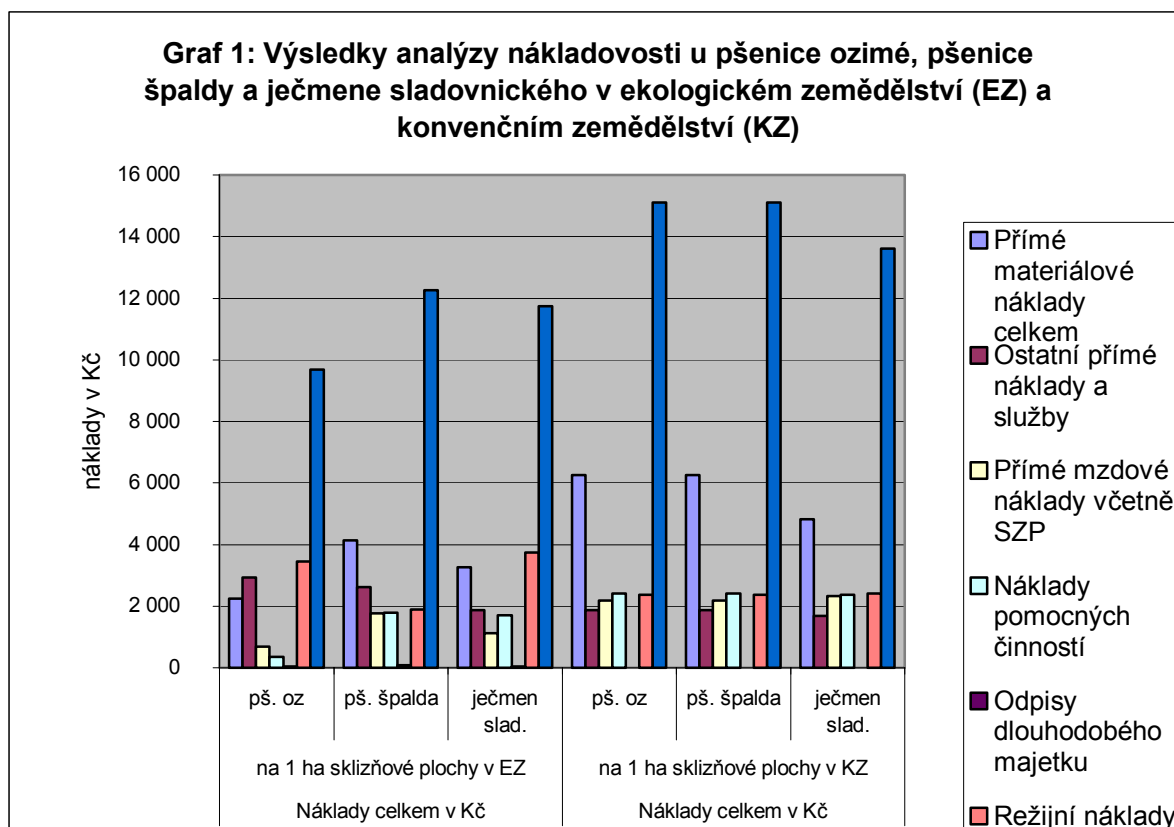
1. názory respondentů ze sledovaných podniků na vztah cen a nákladů na ekologické produkty,
2. názory respondentů na problémy související s provozováním ekologického zemědělství,
3. využití dotací respondenty ze sledovaných podniků.

Tabulky a grafy byly zpracovány v programu Microsoft Excel.

VÝSLEDKY A DISKUSE

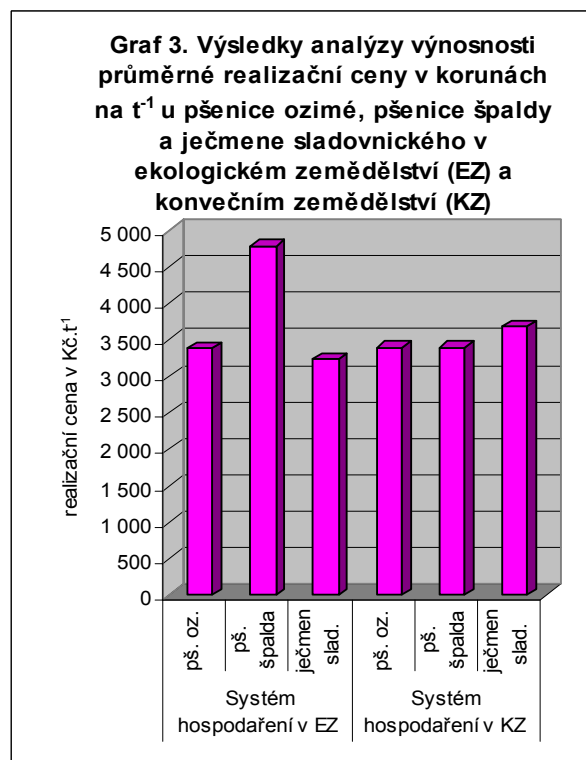
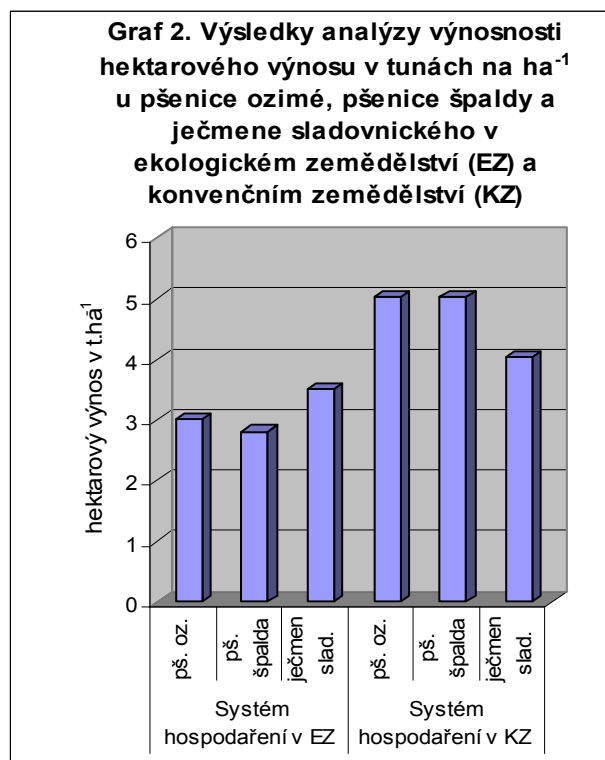
Pšenice ozimá je komoditou, které se ve sledovaných ekologicky hospodařících podnicích věnuje poměrně značná část podniků (27,66 %). Pšenicí špaldu pěstuje ekologickým způsobem 14,89 % vybraných ekologických podniků. Ječmen je rovněž poměrně rozšířenou plodinou, z vybraných ekologických podniků ho pěstuje 23,40 %.

Z grafu 1 vyplývá, že nejnižších celkových nákladů dosahuje ekologicky pěstovaná pšenice ozimá, jejíž celkové náklady jsou o 21 % nižší než celkové náklady ekologicky pěstované pšenice špaldy a o 18 % nižší než celkové náklady ekologicky pěstovaného ječmene sladovnického. Oproti konvenčnímu způsobu pěstování jsou celkové náklady ekologicky pěstované pšenice nižší o 36 % oproti konvenční pšenicí a o 29 % nižší oproti konvenčnímu ječmenu sladovnickému.

Hlavní příčina nižších nákladů spočívá v absenci užívání chemických ochranných prostředků u ekologických subjektů a také průmyslových hnojiv. Výrazně nižší jsou u ekologicky pěstované pšenice ozimé oproti konvenčnímu způsobu pěstování i přímé mzdové náklady, což ale může být způsobeno jednak tím, že soukromě hospodařící rolníci neoceňují svou vynaloženou práci a jednak tím, že sklizeň zabezpečují dodavatelským způsobem, což se odráží v ostatních přímých nákladech a službách. Celková částka nepřímých nákladů zahrnujících náklady pomocných činností a režijní náklady, činí u ekologické pšenice 3 796 Kč na 1 ha sklizňové plochy, zatímco u konvenční pšenice 4 795 Kč. Rozdíl je z obdobných důvodů jaké byly již uvedeny u přímých mzdových nákladů, sklizňové práce u ekologických soukromě hospodařících rolníků jsou zabezpečovány především dodavatelsky. Druhou plodinou s nejnižšími celkovými náklady je ječmen sladovnický z ekologického způsobu hospodaření, který oproti ekologicky pěstované pšenici špaldě dosahuje téměř o 5 % nižších celkových nákladů a oproti konvenčnímu ječmenu o 14 % nižších celkových nákladů, tj. o 1 865 Kč. I v tomto odvětví jsou vykazovány u ekologického způsobu pěstování ječmene oproti konvenčnímu ječmenu výrazně nižší hodnoty u hnojiv celkem (o 1 031 Kč), což je opět dáno tím, že v ekologických systémech hospodaření nelze využívat průmyslová hnojiva. Výrazně nižší přímé materiálové náklady celkem (o 1 542 Kč) jsou dány i nepoužíváním chemických ochranných prostředků. Nižší mzdové náklady jsou ovlivněny i tím, že ekologické podniky převádí zpravidla část svých mzdových nákladů do nákladů režijních (MIKULA a STRÍBRNÁ, 2003). Plodinou s nižšími celkovými náklady v ekologickém zemědělství oproti konvenčnímu zemědělství je i pšenice špalda, která dosahuje v ekologickém systému o 19 % nižších celkových nákladů, tj. o 2 830 Kč než u konvenčně pěstované pšenice. Příčiny jsou obdobné jako u pšenice ozimé. I v tomto odvětví jsou výrazně nižší náklady na hnojiva a prostředky ochrany rostlin. Rovněž přímé mzdové náklady jsou nižší u ekologických podniků, avšak ne v takové míře, jako u pšenice ozimé. U pšenice špaldy se naopak projeví vyšší náklady na osivo, což je dáno vyšší cenou

osiva pšenice špaldy oproti pšenici ozimé. Vyšší jsou i ostatní přímé náklady a služby, důvod je obdobný jako důvod uváděný u pšenice ozimé (BLÁHOVÁ, 2005).

Z grafu 2 je zřejmé, že hektarový výnos je v ekologickém zemědělství u všech plodin výrazně nižší než v konvenčním zemědělství, což se promítá v daleko vyšších nákladech na 1 t zrna. Například u ječmene sladovnického, který v ekologickém zemědělství dosahuje nejvyšší hodnoty hektarového výnosu oproti pšenici ozimé a pšenici špaldě, je hodnota hektarového výnosu oproti konvenčnímu zemědělství o 13 % nižší (VAVŘINOVÁ, 2005).

Nejvyšší rozdíl v hektarových výnosech v ekologicky a konvenčně pěstovaných plodinách je u pšenice špaldy, jejíž hektarový výnos v ekologickém způsobu hospodaření je o 44 % nižší než v konvenčním způsobu hospodaření. Z grafu 3 je zřejmé, že nejvyšší průměrná realizační cena je u pšenice špaldy v ekologickém způsobu hospodaření. Pšenice špalda vykazuje zisk na jednu tunu zrna 1 476 Kč, zatímco pšenice ozimá z konvenčního způsobu hospodaření pouze 994 Kč. Lze tedy konstatovat, že pšenici špaldu je možné považovat za plodinu ekonomicky zajímavou. Významný je i její přínos pro potravinářské účely. U pšenice ozimé je průměrná realizační cena v ekologickém i konvenčním systému hospodaření přibližně stejná, vykazuje výši okolo 3 300 Kč za jednu tunu zrna. Je tedy zřejmé, že ekologicky produkované zrno pšenice je prodáváno v cenách pšenice produkované konvenčně, jak pro potravinářské, tak krmné účely. U obou srovnávaných souborů se pšenice ozimá jeví jako plodina rentabilní, ovšem v souboru konvenčně hospodařících podniků vzhledem k nižším nákladům je tento produkt rentabilnější (MIKULA a STŘÍBRNÁ, 2003).

Ječmen sladovnický vykazuje v ekologickém hospodaření nižší realizační cenu, a to o 451 Kč.

Převážná většina (78 %) respondentů ze sledovaných podniků uvádí, že náklady na ekologickou produkci jsou vyšší než ceny, za které tyto produkty realizují. Odhadovaný rozdíl převýšení nákladů oproti ceně se pohybuje od 10 do 30 %. Část respondentů (9 %) své náklady odhaduje naopak pod úroveň cen. I zde je poměrně velké rozpětí uváděného rozdílu, které se pohybuje od 8 do 30 %. Zde jsou však důležité produkty, na které se respondenti zaměřují. Názor, že náklady jsou nižší než cena uvádí především ekologičtí pěstitelé špaldy, pohanky a žita. Problémem s úrovní nákladů velmi úzce souvisejícím je u soukromé